

ЕЗИКЪТ НА ВЕНЕЦИЯ

*Доц. д-р Антоанета Михайлова, Катедра „Германистика и романистика“, Филологически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“
Д-р Златка Гергинова, Катедра „Международно право и международни отношения“, Правно-исторически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“*

Резюме: *За последните петстотин години от съществуването на човечеството по различни причини са отмрели почти половината от езиците в света, заедно с носителите им. Статията информира за един застрашен, но въпреки всичко запазен език. Нещо повече – от 2007 година венецианският език има статут на официален, макар и с регионално значение.*

Ключови думи: *венети, безписмени езици, венецки език.*

THE LANGUAGE OF VENICE

*Assoc. Prof. Antoaneta Mihailova, PhD, Department of Germanic and Romance Studies, Faculty of Philology, South-West University “Neofit Rilski”
Zlatka Gerginova, PhD, Department of International Law and International Relations, Faculty of Law and History, South-West University “Neofit Rilski”*

Abstract: *For the last five hundred years of humankind's existence, nearly half of the world's languages have died, along with their native speakers, for various reasons. The article presents an endangered but still preserved language. Moreover, since 2007, the Venetian language has had the status of an official one, albeit of regional importance.*

Keywords: *Veneti, non-written languages, Venetian language.*

Съвременният италиански град Венеция е получил името си от племето венети, населявало областта на днешна североизточна Италия по времето на късната бронзова и ранната желязна епоха, до около първи век от новата ера. В историческите източници те са наричани различно: Херодот ги назовава (х)енети, Тацит – венети и венеди, а Плиний – венетулани. Най-вероятно името им се извежда от индоевропейския корен *wep със значение „обичам“ (Просдоцими 2002), т.е. обичаните, достойните за обич. Римската историография не е единна в мнението за произхода на племето венети. Според една от хипотезите те са били прогонени от малоазийското крайбрежие на Черно море, участвали са в Троянската война и след края ѝ се заселили по северното адриатическо крайбрежие. Плиний Старши (*Naturalis historia*. III, 130) обаче се

позовава на Катон, според когото венетите имат троянски произход. От своя страна Страбон (*Geographika*. V, 3) твърди, че венетите са келти. Заради езикови прилики същото становище защитава и Цезар.

Учените днес са почти единодушни в мнението си, че езикът на племето венети принадлежи към т.нар. днес „отмрели“ езици (Бусман 2002: 300)¹.

В процеса на отмиране на един език Засе (Засе 1990: 7-30) маркира три фази. Първата, която той нарича „смяна на езика“, се характеризира с ползването на два (или повече) езика от населението, като единият по правило е родният език. Другият е целевият език, т.е. доминиращият език на официалното ниво на комуникация. Той се използва в държавните учреждения, училищата, медиите и постепенно измества родния език. Все по-често родният език се превръща в „домашен“ език, в език за ползване на битово ниво. Децата слушат и ползват този език единствено в домашна обстановка, предимно в устна форма, и с течение на времето той става безполезен. Тази фаза се смята за приключена, когато говорещите езика започнат да предпочитат целевия език пред родния, което често става в условията на социално-икономическа принуда и натиск. Втората фаза ученият нарича „упадък на езика“. Характерно за нея е, че постепенно родителите не предават родния език пълноценно на децата си. Всяко следващо поколение владее донякъде достатъчен лексикален запас, но граматичните структури и стилистичното многообразие са все по-ограничени. Под влияние на все по-добре овладявания целеви език се стига до т.нар. фонологичен упадък, т.е. недобро овладяване и недобро артикулиране на типични за родния език звукове. В момента, когато езикът се говори добре само от носители на възраст над 50 години, населението във възрастовия диапазон между 25 и 50 години владее езика „половинчато“, а младите хора на възраст до 25 години почти не го говорят, то езикът се смята за *moribund*, т.е. обречен на смърт, умиращ, изчезващ. Третата фаза е наречена „отмиране на езика“ – първичният роден език вече не се използва, а е напълно изместен от целевия език.

Последиците от отмирането на един език водят до изгубване на други постижения на носителите му, като някои познания за заобикалящия ни свят (животни, растения, стопански дейности и др.) и

---

¹ Трябва да се прави разлика между „отмрели“ и „мъртви“ езици. „Отмрели“ са езиците, които вече никой не говори като майчин език, тъй като няма жив нито един представител на езиковата общност. Екстремен случай на отмиране на един език е унищожаването на говорещите го чрез глад, предизвикани епидемии или геноцид. „Мъртвите“ езици са предтечи на днешните „живи“ езици; в някои случаи те са писмено документирани, в други – не; могат да се изучават като чужди езици и говорещите го го разбират. Вж. Кристъл 2000.

предавано в устна или писмена форма фолклорно богатство (митове, легенди, песни и др.). За учените от различни области на науката това означава загуба на информационната основа за изследване на психическите процеси в човека.

Особено фатална е „езиковата смърт“ за безписмените езици, които остават само като наименования в източници от други езици. За последните 500 години са отмерили почти половината от съществуващите в света езици (Засе 1990: 1).

През 1967 г. Джовани Батиста Пелегрини и Алдо Луиджи Просдоцими² привеждат образци от надписи на венетски език в превода им на латински, за да докажат произхода на езика. В част от надписите е използвана фонетична азбука, близка до етруската, но в особени варианти в зависимост от местонахождението на артефактите. Смята се за доказано, че на по-късен етап, в процеса на романизиране на тези земи (първа фаза на отмиране на езика), венетите са използвали и латиницата, най-вече в регионите на Есте и Падуа, в източната част на днешна северна Италия, между реките По и Еч. Запазените надписи са повече от 200³, върху каменни и бронзови предмети, но също и върху глинени и бронзови съдове от времето VI-I в. пр. Хр. в религиозен и/или погребален контекст. Учените датират най-стария надпис във времето между 600 и 500 г. пр. Хр. През 49 г. пр. Хр. венетите получават права на римски граждани и постепенно са романизирани; вероятно от този период започват и да използват латинската азбука. Въз основа на тези запазени надписи се доказват сходството и родството на венетския език с индогерманските езици, приликите с келтските езици и той е класифициран в групата на италиийските езици в голямото семейство на индоевропейските (= индогерманските) езици.⁴

Наричат този език *Lingua Venetica* на латински, *venetic* на английски, *la langue vénète* на френски, *veneto* на италиански, *venetische Sprache* на немски, *венетский язык* на руски. С романизирането на венетите и асимилирането им сред множеството етноси в огромната Римска империя венетският език отмира.

Днес в региона на Венеция се говори език, който се нарича по идентичен или подобен начин. Става дума за *Vèneto* или *Léngua vènetà*, както самите венецианци го наричат. На някои европейски езици обаче названието не се различава от това на древния венетски език, например на немски език той често е наричан *Venetisch* или *Venetische Sprache*,

---

² Венетски надписи са изучавани и описвани също от Мишел Лежон, Анна Маринети, Франко Кренатин, Юрген Унтерман, Хелмут Рикс и др.

³ Според някои източници броят на тези надписи надхвърля 300, а с надписите на венетски език, но с използвана латиница, те са около 700.

⁴ Хипотезите за близки връзки на венетския език с илирийския се смятат за оборени.

както и езика на първите заселници на венецианската лагуна, като правилното е вероятно по-рядко срещаното *Venezianisch*. В науката известно време е воден спор дали това е езикът на прочутата Венецианска република от Средновековието или е друг, „по-нов“ език. Впрочем и езикът на Венецианската република носи същото наименование на някои европейски езици.

Днешният *Vèneto* или *Léngua vèneto* се говори в областта на Венеция, в части на регионите Фриаул-Юлия, Трентино и Истрия, както и от част от населението на провинция Рио Гранде до Сул в Бразилия⁵ от общо около три милиона души. Той принадлежи към групата на северноиталианските диалекти. Поради това, че съществуват множество дълбоки различия със стандартния италиански език, мнозина го смятат за самостоятелен език.

Жителите на Венеция ясно разграничават *vèneto* (според учените това е названието на общата диалектна група, включваща и локалните варианти) и т.нар. *venesian* – онзи вариант на езика на Венеция, който по времето на Венецианската република е бил общият език за комуникация. Когато Венеция разпростира своята територия до Кипър и бреговете на Черно море, в много случаи това е бил езикът на търговията и дипломатията. Известната в историята на Средновековието Светлейша Венецианска република (на венециански *Repubblica de Venessia* или *Serenissima repubblica*) просъществува точно 1100 години – от 697 до 1797 г. За начало на републиката се приема годината, когато е избран първият дож, край на републиката слага абдикирането на последния (от общо 120) дож. До самия залез на републиката не съществува форма на професионално образование за управляващите – всички служби се заемат от лаици с повече или по-малко опит. Единствено в палата на дожа съществува една длъжност, за чиято професионална компетентност са формулирани ясни критерии. Цялата писмена дейност – съставяне на договори, държавни актове, кореспонденция и др. – се ръководи от канцлер. Той е единственият не-аристократ на пожизнена позиция. Много доброто владеене на езика в устна и в писмена форма е било от първостепенно значение. Особена важност добива функцията на канцлера към началото на XV век, когато Светлейшата република е разширила територията си с части от Северна Италия, владее търговските пътища в долината на река По, превръща Нюрнбергската борса във важно място за търговия на венециански стоки; венециански търговски представители заживяват в Нюрнберг, за да осъществяват оттам по-лесно търговските връзки с важните западноевропейски търговски центрове Лион и Антверпен, а на територията ѝ живее

---

⁵ https://de.wikipedia.org/wiki/Romanische_Sprachen.

многонационално население – големи групи персийци, турци, арменци, евреи, представители на Свещената римска империя и на многобройни италиански градове, когато Венецианската република е богата и могъща държава, всяваща страх у враговете си, търговията по море и по суша процъфтява, започва развитието на индустриални производства, развиват се образователното дело, изкуствата и архитектурата и дори обикновените граждани живеят добре благодарение на сравнително спокойното управление и невисоките данъци.

Днешният говорим *Vèneto* или *Léngoa vènetà* е романски език, чиито корени, както и на всички други романски езици, са в латинския език. Той принадлежи към т.нар. западноромански езици и съществено се различава от литературния италиански език. Във *Vèneto* или *Léngoa vènetà* например липсва типичното за италианския език удвояване на съгласните. Така *Giovanni e Paolo* е просто *Zanipòlo*, където е видно и произнасянето на *дж* като *дз*.

От 28 март 2007 г. *Veneto* е признат за език от Регионалния съвет на област Венеция, а особеният му вариант, говорен в града Венеция, се нарича *venesiàn* – венециански. Той се смята за наследник и естествен продължител на езика на Венецианската република, принадлежи към групата на западнороманските езици и в голяма степен се различава от стандартния италиански език в произношението, строежа на изреченията и словното богатство. Във всички случаи обаче решението за признаването му е израз на държавната политика за запазване на застрашените от отмиране езици. Успехът на подобни начинания зависи от много фактори, най-важните от които са броят на говорещите езика като роден, тяхното политическо влияние, финансовите възможности за популяризиране и изучаване на езика, както и фазата на застрашеност на езика от отмиране. Днес на много фасади на сгради във Венеция надписът *Qua se parla anca in Veneto* = *Тук се говори също и венециански* посреща гостите на града.

Използвана литература:

1. Бусман (2002) = Hadumod Bußmann (2002): Lexikon der Sprachwissenschaft, Alfred Kröner Verlag, Stuttgart.

2. Zace (1990) = Hans-Jürgen Sasse: Theory of language feath/ Language decay and contact-induced change: similarities and differences. In: Institut für Linguistik (Köln). Abteilung Allgemeine Sprachwissenschaft: *Arbeitspapier*; N.F., Nr. 12. Allgemeine Sprachwissenschaft, Institut für Linguistik, Universität zu Köln, S. 1-42.

3. Кристъл (2000) = David Crystal: *Language Death*. Cambridge University Press, Cambridge, ISBN 0-521-65321-5.

4. Лежон (1974) = Michel Lejeune: *Manuel de la langue vénète*. Carl Winter – Universitätsverlag, Heidelberg.

5. Пелегрини (1967) = Giovanni Battista Pellegrini; Aldo Luigi Prodocimi (1967). *La Lingua Venetica: I- Le iscrizioni; II- Studi*. Padova: Istituto di glottologia dell'Universita di Padova.

6. Просдоцими (2002) = Aldo Prodocimi: *Veneti, Eneti, Euganei, Ateste – i nomi*. In: AA.VV.: *Este preromana, una città e i suoi santuari*. Canova, Treviso 2002, S. 45–76.

7. Харисън (2007) = K. David Harrison: *When Languages Die. The Extinction of the World's Languages and the Erosion of Human Knowledge*. Oxford University Press, ISBN 978-0-19-518192-0.

8. Хелер = Heller, Kurt (1999): *Venedig. Recht, Kultur und Leben in der Republik 697-1797*, Wien, Böhlau, ISBN 3-205-99042-0.